

<https://doi.org/10.52256/2710-3560.98.2024.98.09>
УДК 378:013

Юрій Ївженко,
кандидат педагогічних наук, старший дослідник,
завідувач сектору відділу науково-методичного забезпечення
професійної освіти,
ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти», м. Київ
ORCID ID 0000-0001-5879-0226
metody2013@ukr.net

Оксана Кузнєцова,
кандидат педагогічних наук, старший дослідник,
старший науковий співробітник
відділу науково-дослідної роботи
та атестації наукових кадрів,
ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти», м. Київ
ORCID ID 0000-0002-4587-2350
oksana_k74@ukr.net

ПРОГРАМА ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНО-ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ УЧНІВ ЗАКЛАДІВ ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ

У статті представлено результати теоретичного дослідження процесу формування професійно-ціннісних орієнтацій. Визначено поняття "професійно-ціннісні орієнтації учнівської молоді" та проаналізовано їх роль у ставленні до обраної професії й досягненні високого рівня професіоналізму. З'ясовано, що сформована система професійних цінностей особистості стає стимулом та засобом до саморозвитку учнівської молоді, надає змогу відповідально ставитися до своєї професійної діяльності, є основою для адаптації до умов ринку праці, активності та творчості упродовж трудової діяльності.

На основі теоретичного дослідження були визначені педагогічні умови формування професійно-ціннісних орієнтацій учнівської молоді, з метою реалізації яких розроблено програму «Формування професійно-ціннісних орієнтацій здобувачів освіти у закладах професійної освіти». Програма передбачає системний та цілеспрямований вплив на формування професійно-ціннісних орієнтацій у ході позанавчальної роботи й спрямована на ознайомлення учнів зі змістом і значенням професійних та індивідуальних цінностей, їх типами, основними шляхами їх формування і розвитку. Програма передбачає десять занять – соціально-психологічних тренінгів. У статті визначено їх структуру, змістовну й організаційну цілісність, яка забезпечується комплексом технологій.

Ключові слова: цінності, професійно-ціннісні орієнтації, учні закладів П(ПО)О, соціально-психологічний тренінг.

Yuriy Yivzhenko, Oksana Kuznetsova. The program of formation of professional and value orientations of students of professional (vocational and technical) education institutions

The article presents the results of a theoretical study of the process of formation of professional and value orientations. The concept of «professional-valuable orientation of young students» is defined and their role is analyzed in those assigned to a profession that has reached a high level of professionalism. It is clear that the formed system of professional values in particular becomes a stimulus for the self-development of young students, allows them to be confidently positioned in their professional activities, and serves as the basis for adaptation and to the minds of the market, activity, activity and creativity, and the improvement of work activity.

Based on theoretical research, we determined the pedagogical minds of the formation of professional-value orientations of young students using the methods of implementation of which the program «Formation of Professional Values» was developed «The latest orientations for educational professionals in the fields of professional education». The program transfers systematic and direct injection to the molding of professional and valuable orientations during the initial work and is directed to the awareness of academics and the values of professional and individual their values, their types, the main ways of their formation and development. The program includes ten sessions of social and psychological training. The article identifies its structure and organizational integrity, which is ensured by a complex of technologies.

Key words: *values, professional and value orientations, educational programs, students, social and psychological training.*

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими і практичними завданнями. У розвитку сучасного українського суспільства особлива роль відводиться професійно-технічній освіті, а внаслідок кардинальних змін у виробництві, транспорті, наданні послуг та інших сферах народного господарства, вимагається від майбутніх фахівців більш ретельна професійна підготовка. Але професійне та профільне самовизначення майбутнього фахівця залежить від ціннісних орієнтацій особистості, які створюють стрижень для професійного та життєвого самоздійснення та їх відповідності професійним цінностям. Сформована прийнятна система цінностей особистості стає стимулом та засобом до її саморозвитку, надає змогу відповідально ставитися до професійної діяльності, викликає бажання творчо підходити до своєї праці, що виступає основою для адаптації до сучасних умов ринку праці, активності та творчості упродовж трудової діяльності.

Необхідно підкреслити, що рушійною силою у професійній діяльності є професійно-ціннісні орієнтації, тому гармонійне поєднання ціннісних орієнтацій особистості та цінностей професійної діяльності виступає одним із головних факторів професійного та особистісного розвитку фахівця [12].

Зміни, які відбуваються в Україні під впливом економічних, політичних, соціальних, культурних, ідеологічних і психологічних факторів, призвели у суспільстві до кризи гуманізму. Ця криза характеризується знеціненням людського життя, перетворенням людини на засіб для досягнення економічних цілей, втратою і спотворенням ідеалів, девальвацією цінностей, соціальним та особистісним відчуженням, психологічним дистресом, дегуманізованим технократичним мисленням та дегуманізацією суспільних відносин. Тому проблема цінностей останнім часом знайшла широке обговорення широкого кола науковців, у філософській, психологічній, педагогічній та соціологічній літературі. Це пов'язано з впливом системи цінностей у суспільстві на темпи науково-технічного і соціального прогресу. Вплив цінностей особливо загострюється в складних, критичних моментах розвитку суспільства, набуває нового значення, а тому відбувається зміна ціннісних орієнтацій. Оновлення духовних, політичних, релігійних, етичних цінностей в умовах кризових ситуацій відбувається набагато швидше, але в основі лежать традиційні цінності загальнолюдського і національного значення.

У Національній молодіжній стратегії до 2030 року велика увага приділена формуванню життєвих цінностей молоді. Так у документі зазначається, що «молоді потрібно виховувати у собі цінності, які дадуть змогу не просто реалізувати себе на ринку праці ..., а й забезпечать її життєстійкість перед проблемами особистого характеру (питання самовираження, власного здоров'я та здоров'я родини, житлові питання, толерантне ставлення один до одного)».

У Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» також приділена увага формуванню життєвих цінностей молоді. Відповідно до цієї концепції важливим є формування морально-етичних та соціально-політичних цінностей, а саме: свободи, демократії, культурного різноманіття, поваги до рідної мови та культури, патріотизму, шанобливого ставлення до довкілля, поваги до закону, солідарності, відповідальності, гідності, чесності, справедливості, турботи, поваги до життя, поваги до себе та інших людей [9].

Зважаючи на вищесказане, подолання кризи гуманізму вимагає комплексного підходу, спрямованого на відновлення цінності кожної людини, розвиток справедливого суспільства та підтримку гуманістичних ідеалів. Тому одним із найважливіших шляхів розв'язання цієї проблеми в професійно-технічній освіті є її гуманізація освітнього процесу, яка передбачає олюднення її цілей,

змісту, форм і методів. Актуальним у цьому контексті є формування професійно-ціннісних орієнтацій майбутніх фахівців та моделювання системи цінностей освіти.

Аналіз основних досліджень і публікацій із зазначеної проблеми. Обрана проблема висвітлена у працях науковців, а саме: моральні, духовні, соціальні цінності вивчали Д. Фернандес (D. Fernandez), П. Панта (P. Panta), М. Мело (M. Melo), Д. Кіккул (J. Kikkul), К. Янссен-Сельвадурай (C. Janssen-Selvadurai); цінності людини досліджували В. Андрущенко, Л. Божович, Г. Дубчак, А. Лазарук, М. Савчин, П. Таланчук та ін.; проблему трансформації ціннісних орієнтацій в українському суспільстві вивчали О. Балакірева, А. Журавльов, Ю. Колягіна, Л. Сокурянська; ціннісні орієнтації та життєву позицію студентської молоді висвітлювали у своїх працях С. Вітвицька, Н. Іванцев, О. Потоцьката ін., питання формування демократичних цінностей студентської молоді досліджували В. Бебик, М. Головатий, А. Колодій, С. Кострюков, М. Михальченко, О. Савченко та ін.; особливості ціннісно-мотиваційної сфери студентів опрацьовували В. Асєєв, М. Боришевський, О. Леонтєв, Я. Проторій, С. Рубінштейн та ін.; теорію ціннісного самовизначення особистості – І. Бех, В. Вербець, Є. Головаха, В. Гриньова, І. Зязюн, Л. Хомич та ін.; професійне становлення особистості – Г. Балл, Л. Дика, О. Ігнатович, О. Занковський, Е. Зеєр, О. Єрмолаєва, І. Кон, Б. Федоришин та ін.; вплив ціннісних орієнтацій особистості на професійне самовизначення Д. Берлінгер, Б. Бол, К. Вальтер, Р. Вільямс, Р. Інглегарт, М. Кон, С. Кейні, А. Маслоу, С. Ньюмен, К. Роджерс, Б. Скіннер, Т. Терман, Э. Торвдайк, Г. Хіпд та інші.

Метою статті є розробка програми тренінгів щодо формування професійно-ціннісних орієнтацій для учнів професійної (професійно-технічної) освіти.

Виклад основного матеріалу з обґрунтуванням отриманих наукових результатів.

У сучасному світі проблема цінностей та ціннісних орієнтацій має виняткове значення. Тому ці поняття стали об'єктом дослідження філософії, соціології, психології, що свідчить про їх складність й багатогранність. Цінність, як визначає С.С. Вітвицька, є соціально-філософською категорією, що відображає один із найбільш істотних аспектів взаємодії людини й навколишньої дійсності: це може бути як у позитивному, так і негативному значенні матеріальних та духовних явищ і предметів для людини або суспільства [5, с. 37].

Американський психолог М. Рокич, який розробив концепцію дослідження цінностей і ціннісних орієнтацій, тлумачить цінності як стійкі переконання у тому, що певний спосіб поведінки чи кінцева мета існування є пріоритетним з особистого чи соціального погляду. Він також досліджував ціннісні орієнтації особистості й пояснював їх як: «абстрактні ідеї, позитивні чи негативні, не пов'язані з певним об'єктом або ситуацією, що виражають людські переконання про типи поведінки та бажані цілі» [21]. Американський соціолог Т. Парсонс стверджує, що цінності – це вищі принципи, які забезпечують згоду в малих суспільних групах, та в усьому суспільстві [20].

З позиції українського вченого І. Беха цінність (ціннісна система особистості) є складним регулятором людської життєдіяльності, який відображає у своїй структурній організації й змісті особливості об'єктивної дійсності, що охоплює і зовнішній для людини світ, і власне людину в усіх її об'єктивних характеристиках [4, с. 15]. Формування цінностей, на думку І. Беха, повинно охоплювати всі напрями розвитку особистості: індивідуальний, віковий, загальносоціальний [3, с. 213].

Проаналізувавши різні підходи науковців визначаємо що «цінність» – це поняття, яке вказує на важливість, значущість або призначення чогось для особистості або суспільства. Важливими аспектами цінностей можуть бути мораль, етика, соціокультурні чи релігійні стандарти, а також особисті цілі та бажання.

Поняття «орієнтація» слід розглядати, як систему установок, під впливом якої особистість аналізує ситуацію й обирає й визначає доречний спосіб дії. А орієнтації, які спрямовано на якість соціальної цінності, називаються ціннісними орієнтаціями. Тобто ці поняття не є синонімами, тому що ціннісні орієнтації – це результат проєкції цінності – явища соціумної свідомості на емпіричну площину свідомості індивідуальної [10].

Отже, ціннісні орієнтації – це складне соціально-психологічне явище, яке характеризує орієнтацію і зміст діяльності особистості, визначає ставлення людини до світу, до самих себе, характеризуючи значення і напрямки особистих позицій, поведінки, дій [2].

У психології ціннісними орієнтаціями вважають відносно стійку, соціально обумовлену спрямованість особистості на ті чи інші цілі, що мають для неї смисложиттєве значення, та на певні способи їх досягнення, що виражаються у вигляді будь-яких особистісних якостей, зразків (способів) поведінки й такими, що є відносно незалежними від соціальних ситуацій [8].

Джерелом формування ціннісних орієнтацій є сенсожиттєва активність особистості, що визначає рівень домагань особистості та її орієнтацію у процесі діяльності на досягнення конкретних цілей.

Загалом ціннісні орієнтації визначають: 1) загальну спрямованість інтересів і прагнень особистості; 2) ієрархію індивідуальних вподобань і зразків; 3) цільові й мотиваційні програми; 4) рівень вподобань; 5) уявлення про дійсне і механізми селекції за критеріями значущості; 6) міру готовності й рішучості до реалізації власного «проєкту життя» [18, с. 227].

Стосовно професійної орієнтації, то вона визначається як наукова практична система підготовки особистості до свідомого професійного самовизначення [6]. За цим визначенням ми розглядаємо особистість насамперед не як об'єкт, а як суб'єкт саморозвитку та профорієнтаційної діяльності. Завдяки цьому, особистість має можливість зробити свій професійний вибір, уникаючи впливу з боку держави та суспільства, які, своєю чергою, мають сприяти свідомому професійному самовизначенню особистості, а не обмежувати пошукову діяльність будь-якими замовними завданнями.

У своєму дослідженні ми дійшли висновку, що професійно-ціннісні орієнтації учнівської молоді – це система особистих та соціальних цінностей, які визначають його ставлення до обраної професії, що дає змогу майбутньому фахівцю засвоїти знання, здобути уміння, навички під час навчання для досягнення високого рівня професіоналізму. Необхідно підкреслити, що освітній процес повинен бути спроектований так, щоб учні були залучені до духовно спрямованої діяльності, були створені умови для їх саморозвитку та самовдосконалення. Завдяки такому спланованому процесу, цінності повинні трансформуватися в особистісні якості учнів і виражатися, як у професійній підготовленості, так і у поведінці.

Відтак розвиток професійно-ціннісних орієнтацій учнів професійної освіти є важливою умовою успішного становлення особистості в професійній діяльності. Процес формування цінностей обумовлений їх специфічними особливостями, відбувається під час поєднання індивідуальних цінностей з цінностями соціально-професійного середовища.

Слід зазначити, що формування професійно-ціннісних орієнтацій (І. Роман) як комплекс методичних прийомів і організаційних заходів освітнього процесу, що забезпечують набуття майбутніми спеціалістами необхідних особистісних якостей та їхнього ціннісного ставлення до обраної професійної діяльності [6, с. 208]. Крім того, визначаються такі основні підходи у формуванні професійно-ціннісних орієнтацій майбутніх фахівців: системний підхід, тобто виокремлення основних компонентів процесу формування професійно-ціннісних орієнтацій майбутніх фахівців, управлінський підхід – розробка моделі процесу формування професійно-ціннісних орієнтацій з урахуванням ресурсного потенціалу майбутніх фахівців, діяльнісний підхід передбачає спрямованість педагогічних діянь на організацію різних видів активності майбутніх фахівців, особистісно орієнтований підхід характеризує співробітництво між усіма учасниками освітнього процесу, ураховуючи особистісні потреби й можливості майбутніх спеціалістів викладачами та контекстний підхід передбачає створення умов для поєднання навчальної підготовки й професійної підготовки, вимагає наближення освітнього процесу до майбутньої професійної діяльності [16, с. 212].

Для формування професійно-ціннісних орієнтацій майбутніх фахівців, науковці (О. Бартківа, Є. Дурманенко, В. Дем'янюк, О. Жулінської, Е. Панасенко, Л. Романенко, В. Паскар) застосовували різні умови: введення в навчальний план навчальних дисциплін і курсів за вибором, що максимально сприятимуть формуванню особисто-професійної спрямованості; наповнення навчальних програм практично-змістовними компонентами (знаннями, вміннями й навичками, досвідом творчої діяльності, досвідом емоційно-ціннісного ставлення до майбутньої професії); вміння викладача закладу освіти транслювати особисті професійно-ціннісні переконання в життєдіяльність учнів, які безпосередньо визначаються цілою низкою його індивідуальних і особистісних якостей; організація самостійної професійно-навчальної діяльності учнів; надання методичної допомоги майбутнім фахівцям у процесі проходження виробничих практик; забезпечення високого рівня організації

дистанційного навчання; проведення позаурочних заходів щодо формування професійно-ціннісних орієнтацій учнів [1; 7; 13; 14; 17; 19].

На основі теоретичного дослідження нами були визначені наступні педагогічні умови формування професійно-ціннісних орієнтацій учнівської молоді, а саме: впровадження в діяльність закладів П(ПТ)О оновленого змісту, форм та методів роботи, спрямованих на формування професійно-ціннісних орієнтацій особистості; формування спрямованості студентів на самоактуалізацію, саморозвиток та самовдосконалення; підвищення рівня науково-методичної підготовленості педагогів освітніх закладів щодо професійного та особистісного становлення молоді.

З метою виконання визначених педагогічних умов нами розроблена програма «Формування професійно-ціннісних орієнтацій здобувачів освіти у закладах професійної освіти», яка спрямована на ознайомлення учнів зі змістом і значенням професійних та індивідуальних цінностей, їх типами, основними шляхами їх формування і розвитку. Програма передбачає системний та цілеспрямований вплив на формування професійно-ціннісних орієнтацій у ході позанавчальної роботи. При розробці програми ми спиралась на екзистенційний та гуманістичний підходи, що розглядають людину з погляду її життєвих цілей та цінностей, здатності до самореалізації, свободи вибору й відповідальності. Під час реалізації програми отриманні знання, вміння та навички, досвід творчої діяльності й досвід емоційно-ціннісного ставлення до майбутньої професії максимально сприятимуть формуванню професійно-ціннісних орієнтацій. Ефективність розробленої програми буде визначатися рівнем здійснення системного та цілеспрямованого впливу на формування професійно-ціннісних орієнтацій та повної реалізації розроблених педагогічних умов.

Таким чином, основними завданнями програми є:

- поглиблення знань про поняття «цінності», «ціннісні орієнтації», «професійно-ціннісні орієнтації»;
- усвідомлення прийнятої системи професійно-ціннісних орієнтацій на рівні свідомості;
- розвиток прагнень до особистісної самореалізації та самовдосконалення;
- формування бажання будувати власну професійну стратегію тощо.

Програма з формування професійно-ціннісних орієнтацій розрахована на 10 тижнів. Містить 10 занять один раз на тиждень тривалістю 90 хвилин кожне та самостійну підготовку (творчі домашні завдання).

Програма складається з трьох модулів.

Модуль 1 спрямований на формування професійно-ціннісних орієнтацій через розвиток когнітивних компонентів – розширення уявлень підлітків про поняття «цінності», «ціннісні орієнтації», «професійно-ціннісні орієнтації»;

Модуль 2 спрямований на розвиток усвідомлення власних цінностей та процесів самопізнання, емоційне сприйняття та осмислення цінностей

Модуль 3 спрямований на розвиток конативного компонента ціннісних орієнтацій, що характеризується зміною цінностей у студентів, яка виявляється у їх поведінці. А саме: трансформацію цінностей в особистісні якості учнів і виражатися, як у професійній підготовленості, так і у їх поведінці; сприяє формуванню певної картини світу, певної програми дій, яку особистість тільки збирається реалізувати або вже реалізує у своєму житті.

Програма передбачає заняття за наступними темами: «Людські цінності. Термінальні та інструментальні цінності»; «Всі професії потрібні та важливі»; «Професійність – важлива цінність людини!»; «Неконструктивні форми поведінки та Переоцінка цінностей»; «Ринок праці. Профвідбір та профпідбір»; «Техніка Пошуку роботи на ринку праці»; «Робота в команді. Корпоративні цінності в сучасних умовах»; «Успішна комунікація та відповідальність»; «Мої плани на майбутнє. Дорога до успіху». Також запланована екскурсія на підприємство, де учні спілкуватимуться з фахівцями, братимуть участь у майстер-класах та професійних конкурсах, а потім обговорення.

На початку та кінці реалізації програми повинно проводитися анкетування учнів закладів П(ПТ)О на тему «Мої професійно-ціннісні орієнтації» з метою виявлення динаміки щодо формування професійно-ціннісних орієнтацій.

У своєму дослідженні ми приділили особливу увагу дослідженню засобів формування професійно-ціннісних орієнтацій. Ми розділили їх на групи: засоби активного навчання для учнів у

формі соціально-психологічних тренінгів та для педагогів і психологів закладів професійної освіти (соціально-освітні тренінги, семінари тощо).

Значним фактором, що впливає на особистість підлітка, є соціально-психологічні тренінги, які стимулюють такі види активності, як розумову (інтенсивність мислення, генерування ідей, висловлювання припущень, проєктування, здійснення аналітико-синтетичних операцій тощо); емоційну (наявності емоційної напруги та переживань); соціальну (імітація виконання соціальних ролей, обмін думками); фізичну (фізичні напруження, практичну діяльність, рухливість) [15]. З огляду на певні особливості та сутність процесу формування професійно-ціннісних орієнтацій учнів закладів П(ПТ)О важливим є урахування когнітивного (знання про цінності), емоційно-смыслового (емоційне сприйняття та осмислення цінностей), мотиваційно-діяльничної (готовність до діяльності та діяльність з реалізації цінностей) компонентів. Важливим є те, що в ході реалізації тренінгу задіяні всі вищевказані компоненти.

Стратегія формування професійно-ціннісних орієнтацій виражається у взаємозв'язку усіх структурних елементів, а саме: напрямів роботи, освітніх засобів, механізмів та структурних компонентів професійно-ціннісних орієнтацій (когнітивний, емотивний, конативний).

Тому програма формування професійно-ціннісних орієнтацій реалізована у формі соціально-психологічних тренінгів, які включали мінілекції, техніку «мозкового штурму», групові дискусії, рольові ігри, психодраматичні вправи, самостійну роботу у формі творчих завдань.

Структура кожного заняття-тренінгу складається з початкового, основного та завершального етапів. На початковому етапі заняття буде підійматися групова енергія, формується позитивна психологічна атмосфера у групі та налаштовуються учасники до проведення заняття. Учні, за бажанням, можуть поділитися спогадами й роздумами, що виникли після попереднього заняття, розповісти про свої почуття та настрої. Для цього можна використати вправи на «розігрів», що стимулюють емоційну та фізичну активізацію учнів, сприяють формуванню невимушеної атмосфери та підвищення загального рівня довіри між учасниками.

Важливою частиною тренінгового заняття є основний етап, під час якого використовуються різноманітні форми роботи: мінілекції для засвоєння нового теоретичного матеріалу; метод мозкового штурму та групові дискусії задля стимулювання активності та кращого засвоєння навчального матеріалу; з метою розвитку самоусвідомлення та самопізнання використовують рольові ігри та психодраматичні вправи та інше.

Завершальний етап кожного заняття характеризується підбиванням підсумків, зворотним зв'язком та рефлексією проведеного заняття кожним учасником групи. Це сприяє розвитку самоаналізу членами групи власних почуттів та думок, їх порівняння з іншими учасниками групи. Проведення цієї вправи дозволить викладачу виявити можливі проблемні місця, внести відповідні зміни в подальшу роботу з учнями. Також, під час підсумкового етапу рекомендується написання листів з побажаннями викладачу щодо подальшої роботи та інші.

Таким чином, кожне заняття-тренінг спрямоване на розвиток конкретного аспекту ціннісно-професійних орієнтацій. Так, розширення та збагачення знань учасників групи щодо понять «цінності» та «професійно-ціннісні орієнтації» було можливим завдяки використанню різноманітних повідомлень, мінілекцій інформаційного характеру, групових дискусій задля подальшого обговорення теми заняття, проведення вправ.

Формувальний вплив запропонованої програми буде ефективний за умови використання відповідних прийомів та технік під час тренінгів, наприклад: психодрама (розігрування проблемної ситуації та моделювання ефективних шляхів її вирішення), дискусії, рефлексія (вправи на самопізнання, зворотний зв'язок).

Кожне заняття спрямоване на розв'язання окремих специфічних задач, зумовлених загальною метою та завданнями програми формування професійних цінностей учнів для досягнення яких застосовуються різноманітні методичні прийоми та техніки і є логічно пов'язаними між собою.

Висновки з дослідження і перспективи подальших розвідок у визначеному напрямі.

Розвиток поглядів науковців дав змогу визначити, що подолання кризи гуманізму потребує комплексного підходу, спрямованого на відновлення цінності кожної людини, розвиток справедливого суспільства та підтримку гуманістичних ідеалів, професійне самовизначення та становлення учнів. Тому одним із найважливіших шляхів розв'язання цієї проблеми в професійно-технічній освіті є її

гуманізація освітнього процесу, яка передбачає олюднення її цілей, змісту, форм і методів. У процесі теоретичних досліджень визначено педагогічні умови формування професійно-ціннісних орієнтацій.

Обґрунтовано необхідність впровадження програми «Формування професійно-ціннісних орієнтацій здобувачів освіти у закладах професійної освіти». Програму розроблено з огляду на педагогічні умови формування професійно-ціннісних орієнтацій, які визначили основні завдання її реалізації та тематику соціально-психологічних тренінгів.

Визначено структурну соціально-психологічних тренінгів з формування професійно-ціннісних орієнтацій, їх змістовну й організаційну цілісність, яка забезпечується комплексом технологій: групові заняття (мінілекції, групові дискусії, рольові ігри, психодраматичні вправи, техніка «мозкового штурму», творчі домашні завдання та інше).

Подальшим дослідженням є впровадження програми «Формування професійно-ціннісних орієнтацій учнів у закладах професійної (професійно-технічної) освіти» та визначення її ефективності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бартків О., Дурманенко Є. Теоретичні основи трансформації цінностей майбутніх фахівців у ціннісні орієнтації. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки*. 2016. № 2 (304) : Серія «Педагогічні науки». С. 4–11.
2. Белан Т. Г. Педагогічні умови формування професійно-ціннісних орієнтацій майбутніх педагогів професійного навчання. *Вісник Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка. Серія: Педагогічні науки*. Чернігів: НУЧК, 2022. Вип. 18 (174). С. 104–107.
3. Бех І. Д. Виховання особистості: підруч. для студ. вищ. навч. закл. Київ: Либідь, 2008. 848 с.
4. Бех І. Д. Особистісно зорієнтоване виховання. Київ: ІЗМН, 1998. 204 с.
5. Вітвицька С.С. Аксиологічний підхід до виховання особистості майбутнього вчителя. *Креативна педагогіка. Наук.-метод. Журнал. Академія міжнародного співробітництва з креативної педагогіки*. Вінниця, 2015. Вип. 10. С. 63–67.
6. Доротюк В. І. Теоретико-методологічні основи профорієнтаційної роботи зі старшокласниками. *Гуманітарний вісник ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди»*. 2015. 35 (60)С. 365–368. ISSN 978-966-8840-94-4(7)
7. Жулінська О. В. Формування ціннісних орієнтацій сучасної студентської молоді в психолого-педагогічних умовах/ Проблеми інженерно-педагогічної освіти : збірник наук. пр. Укр. інж.-пед. акад. Х., 2011. Вип. 32–33. С. 293–298.
8. Іванова Л. С. Динаміка ціннісних орієнтацій студентів педагогічного вузу. *Практ. психологія та соц. робота*. 2007. № 4. С. 16–19.
9. Концепція реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року: схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 14.12.2016 № 988-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/988-2016-p>.
10. Котлова Л. О. Ціннісні орієнтації у професійній спрямованості студентів. *Вісник Інституту розвитку дитини*. Вип. 21. Серія: Філософія, педагогіка, психологія: Збірник наукових праць. Київ: Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2012. С.142–147
11. Молодченко В. В. Модернізація цінностей в українському суспільстві засобами освіти (філософський аналіз): монографія. В. В. Молодченко. Київ: Знання України, 2010. 383 с.
12. Охріменко З. В. Формування професійно-ціннісних орієнтацій учнів до трудової діяльності в умовах сучасного освітнього середовища: монографія / З. В. Охріменко, О. Л. Морін, А. М. Шевенко, Д. О. Закатнов, М. І. Піддячий; за ред. З. В. Охріменко. Київ, 2022. 152 с.
13. Паскар В. Особливості формування ціннісних орієнтацій майбутніх учителів початкових класів у процесі фахової підготовки. *Молодь і ринок*. 2010. №6 (65). С. 89–94.
14. Панасенко Е. Професійне самовдосконалення викладачів гуманітарних спеціальностей вищих навчальних закладів: експериментальне дослідження мотивів і цінностей. *Рідна шк.* 2014. № 3. С. 29–34.

15. Панасюк І.В. Застосування навчальних тренінгів у підготовці вчителів фізичної культури. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету*. Серія: Педагогіка. 2007. № 5. С. 6–10.
16. Роман І. Методичні рекомендації науково-педагогічним працівникам щодо формування професійноціннісних орієнтацій майбутніх фахівців військового управління. *Науковий вісник МНУ імені В. О. Сухомлинського*. 2019. № 1 (64). С. 208–214.
17. Романенко Л.В. Формування професійного інтересу учнів ПТНЗ аграрного профілю: методичні рекомендації. *Обухів*, 2015. 192 с.
18. Целякова О. М. Духовність і ціннісні орієнтації студентської молоді України в трансформаційному суспільстві. *Гуманітарний вісник ЗДІА*. 2009. Вип. 38. URL: http://zgia.zp.ua/gazeta/VISNIK_38_22.pdf.
19. Demianuk V., Pelekh Y. Experimental verification of the development of college students' value professional orientation. *Journal of Education, Health and Sport*. Bydgoszcz, 2019. NR 9(1). P. 495–518.
20. Parsons T. *The System of Modern Societies* Paperback – January 1, 1971. 152 p.
21. Rokeach M. *The nature of human values*. New York: Free Press, 1973.

REFERENCES

1. Bartkiv O., Durmanenko Ye. Teoretychni osnovy transformatsii tsinnostej majbutnikh fakhivtsiv u tsinnisni oriiantatsii. *Naukovyj visnyk Skhidnoievropejs'koho natsional'noho universytetu imeni Lesi Ukrainky*. 2016. № 2 (304) : Seriiia «Pedahohichni nauky». S. 4–11.
2. Belan T. H. Pedahohichni umovy formuvannia profesijnno-tsinnisnykh oriiantatsij majbutnikh pedahohiv profesijnnoho navchannia. *Visnyk Natsional'noho universytetu «Chernihivskij kolehium» imeni T. H. Shevchenka*. Seriiia: Pedahohichni nauky. Chernihiv: NUChK, 2022. Vyp. 18 (174). S. 104–107.
3. Bekh I. D. *Vykhovannia osobystosti: pidruch. dlia stud. vysch. navch. zakl. K. : Lybid'*, 2008. 848 s.
4. Bekh I. D. *Osobystisno zoriientovane vykhovannia*. Kyiv: IZMN, 1998. 204 s.
5. Vitvyts'ka S.S. Aksiolohichnyj pidkhid do vykhovannia osobystosti majbutn'oho vchytelia. *Kreatyvna pedahohika. Nauk.-metod. Zhurnal. Akademiia mizhnarodnoho spivrobitnytstva z kreatyvnoi pedahohiky*. Vinnytsia, 2015. Vyp. 10. S. 63–67.
6. Dorotiuk V. I. Teoretyko-metodolohichni osnovy proforiiientatsijnoi roboty zi starshoklasnykamy Humanitarnyj visnyk DVNZ «Pereiaslav-Khmel'nyts'kyj derzhavnyj pedahohichnyj universytet imeni Hryhoriia Skovorody», 35 (60). 2015. S. 365–368. ISSN 978-966-8840-94-4(7)
7. Zhulins'ka O. V. Formuvannia tsinnisnykh oriiantatsij suchasnoi students'koi molodi v psykhologo-pedahohichnykh umovakh/ *Problemy inzhenerno-pedahohichnoi osvity : zbirnyk nauk. pr. / Ukr. inzh.-ped. akad. Kh.*, 2011. Vyp. 32–33. S. 293–298.
8. Ivanova L. S. *Dynamika tsinnisnykh oriiantatsij studentiv pedahohichnoho vuzu / Prakt. psykhohohiia ta sots. robota*. 2007. № 4. S. 16–19.
9. *Kontseptsiiia realizatsii derzhavnoi polityky u sferi reformuvannia zahal'noi seredn'oi osvity «Nova ukrains'ka shkola» na period do 2029 roku: skhvalena rozporiadzhenniam Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 14.12.2016 № 988-r*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/988-2016-p>.
10. Kotlova L. O. Tsinnisni oriiantatsii u profesijnij spriamovanosti studentiv / *Visnyk Instytutu rozvytku dytyny*. Vyp. 21. Seriiia: Filosofiia, pedahohika, psykhohohiia: *Zbirnyk naukovykh prats'*. Kyiv: Vyd-vo NPU im. .M. P. Drahomanova, 2012. S.142 – 147
11. Molodchenko V. V. *Modernizatsiia tsinnostej v ukrains'komu suspil'stvi zasobamy osvity (filosofs'kyj analiz): monohrafiia/ V.V. Molodchenko*. K.: Znannia Ukrainy, 2010. 383 s.
12. Okhrimenko Z. V. *Formuvannia profesijnno-tsinnisnykh oriiantatsij uchniv do trudovoi diial'nosti v umovakh suchasnoho osvith'oho seredovyscha: monohrafiia / Z. V. Okhrimenko, O. L. Morin, A. M. Shevenko, D. O. Zakatnov, M. I. Pididiachyj; za red. Z. V. Okhrimenko*. Kyiv, 2022. 152 s.
13. Packar V. *Ocoblyvocti formuvannia tsinnicnyx oriiantatsij majbutnix uchyteliv pochatkovyx klaciv u protseci faxovoi pidhotovky / Molod' i rynek*. 2010. №6 (65). С. 89–94.
14. Panasenko E. *Profesijne samovdoskonalennia vykladachiv humanitarnykh spetsial'nostej vyschykh navchal'nykh zakladiv: eksperymental'ne doslidzhennia motyviv i tsinnostej / Ridna shk.*. 2014. № 3. S. 29–34

15. Panasiuk I.V. Zastosuvannia navchal'nykh treninhiv u pidhotovtsi vchyteliv fizychnoi kul'tury / Naukovi zapysky Ternopil's'koho natsional'noho pedahohichnoho universytetu. Seria: Pedahohika. 2007. № 5. S. 6–10.
16. Roman I. Metodychni rekomendatsii naukovo-pedahohichnym pratsivnykam schodo formuvannia profesijnotsinnisnykh oriantatsij majbutnikh fakhivtsiv vijs'kovoho upravlinnia. Naukovyj visnyk MNU imeni V. O. Sukhomlyns'koho. 2019. № 1 (64). S. 208–214.
17. Romanenko L.V. Formuvannia profesijnoho interesu uchniv PTNZ ahrarnoho profilu: metodychni rekomendatsii. O.: Obukhiv. 2015. 192 s.
18. Tseliakova O. M. Dukhovnist' i tsinnisni oriantatsii students'koi molodi Ukrainy v transformatsijnomu suspil'stvi / Humanitarnyj visnyk ZDIA. 2009. Vyp. 38. URL: http://zgia.zp.ua/gazeta/VISNIK_38_22.pdf.
19. Demianuk V., Pelekh Y. Experimental verification of the development of college students' value professional orientation. Journal of Education, Health and Sport. Bydgoszcz, 2019. NR 9(1). P. 495–518.
20. Parsons T. The System of Modern Societies Paperback – January 1, 1971. 152 p.
21. Rokeach M. The nature of human values. New York: Free Press, 1973.

Матеріал надійшов до редакції 11.06.2024